

הם פייגילה ורוח'לה וטונקה". האם הבית החם יעזור להם לעבור את טראומת העבר הנורא? כולנו קיוונו שכן.

פרשת "האמבולנסים" הסעירה פחות את היישוב, אך שימשה כר נרחב להתכתשות בין הפוליטיקאים. עלתה השאלה: במה היישוב היהודי בארץ ישראל יכול לבטא את הוקרתו לעמי ברית המועצות ולשלטונות הסובייטיים, על מאבקם העקוב מדם נגד הצורך הנאצי. כרגיל היו הדעות חלוקות מה גם, שהסובייטים כלל לא אותנו, אם יאותו לקבל מהיהודים מתנת הוקרה. דובר על תרומה של ארבעה אמבולנסים לצבא האדום. צריך היה להסיעם דרך עיראק - איראן, עד לגבול ברית המועצות, ומשם ליעדם אי שם בלב רוסיה. משימה מעומק לבם של מנהיגי המחנה הסוציאליסטי, שהם השומר הצעיר ואחדות העבודה החדשה ואתה הקבוץ המאוחד.

לא כל אחד ביישוב היה מוכן לקבל את גילוי האחוה הסוציאליסטי כלפי ממשל, שהצהיר על עוינותו לציונות ולא היה מוכן לראות ביהודי ארץ ישראל ישות בעלת מעמד. אז בשביל מה כל הרעש? קשה היה למנהיגים אחדים, שלקחו חלק במהפכת אוקטובר, להשלים עם העמדה הסובייטית. "זה זמני, יש להם סיבות לחשוש מהמערב בגלל הקואליציה המלחמתית - אבל אנחנו משוכנעים שלבסוף יכירו בנו". מה לעשות עם מוכי סנוורים, שגם אחרי משפטי פראג לא השתכנעו.

מי שילם עבור האמבולנסים - איני יודע. ציזלינג, במסע השכנוע שלו, הביא אחד לתצוגה: לא מרשים ביותר, בגודל של טנדר סובארו, ללא כל ציוד, פרט לאלונקה או שתיים. העיקר - בחוץ היה כתוב באותיות קידוש לבנה "לעמי ברית המועצות מהיישוב היהודי בארץ ישראל" - ביידיש! ארבעת האמבולנסים הגיעו לבסוף, בלווי ציזלינג, לגבול בריה"מ. שם נתקבלו ע"י נציג הצבא האדום ללא כל טקס. ליהודים מביאי המתנה לא נתנו להיכנס לרוסיה. יריקה לפרצופם של הפוליטיקאים הסוציאליסטים - אך היו שטענו שזה רק גשם...

מחלוקת אחרת, שהעסיקה את היישוב וצבור החברים במשק, עלתה מאוחר יותר, עם גמר המלחמה, כשצצו החיכוכים הראשונים עם ממשלת הוד מלכותו. הוויכוח התעורר אחרי הפעולה הארצית הראשונה של הפלמ"ח - פיצוץ פסי הרכבת. הנהגת היישוב חשבה לרמוז בכך לבריטים שאין היא מסכימה עוד להמשך מזדינות הספר הלבן, כש"שארית הפליטה", מאה אלף יהודים, מחכים במחנות באירופה לעלייתם לארץ. זו פעם ראשונה שהתגובה חרגה מהפגנות הזעם והמחאה המקובלות. יש להניח, שהקו האקטיביסטי החדש, שסיגלה לעצמה ההנהגה, בא בהשפעת חוגי 'אחדות-העבודה' והקבוץ-המאוחד. לא כולם צידדו בפעולה הזו. המפא"יניקים הוותיקים ראו בה איום על מזדינות ההבלגה ושיתוף הפעולה המסורתי עם האנגלים. וייצמן התנגד נמרצות לקו החדש. 'השומר הצעיר' צידד בתגובה אלימה רק בפעולות הקשורות בעליה והתיישבות ולא בביטוי פוליטי (אף כי בני 'הקבוץ הארצי' לקחו חלק פעיל, עם שאר חברי הפלמ"ח, בביצוע המשימה). הוויכוח במשק היכה גלים. "אחדות העבודה" שלחה שני חברים, ציזלינג מעין-חרוז ואלמוזלינו (בעלה של שושנה - אז מוקד כוח צעיר בת"א) להסביר את מניעי הקו האקטיביסטי. אנשי מפא"י צפו הרס וחורבן. עם הימים הוויכוח דערך, אך התחושה הייתה, מבלי להצביע על כך במפורש, שעם צעד זה החלה תקופה חדשה ביחסים המדיניים. נודע גם על פעילות מחודשת של האצ"ל - והרהורים בלב רבים על כיוון הדרך. אני מעולם לא הייתי מקורב לנושאים אלה, אך הרגשתי בפעילות המוגברת בדברים הקשורים לנושא "בטחון". במסגרייה וחדר היציקה התנהל ייצור המוני של חפצים למיניהם, שקשה היה לקבוע למה הם מיועדים. בשני מקומות, באזור המלאכה, נחפרו חפירות עמוקות, שחזקו ע"י קירות בטון ונמרחו בזפת. יום אחד חפירות אלו נעלמו ובמקומן עמד בית או מחסן קטן לכלי מחלבה או חלפים למכונות חקלאיות. יום אחד הופיע שמואל אבל, מומחה לטקסטיל, וצבע את ה"שינלים" - המעילים הצבאיים שלבשו בפלמ"ח, לצבע בלתי צבאי - לצורך "הסוואה".

עם תחילת המלחמה, העלייה הסדירה לארץ נפסקה כמעט לחלוטין, למעט קבוצות או בודדים של ניצולי שואה, שבדרך כלשהי הצליחו להגיע. מה רבה הייתה ההתרגשות, כשהודיעו על בואה של קבוצת נוער מטורקיה. הם הגיעו אלינו ברכבת, עם מטען גדול של חבילות ומזוודות, קבוצה של 30-40 נערים